

Dimény-Haszmann Orsolya

VirtuÁLátogatás. Múzeumi gyakorlatok járványidőben

A koronavírus-járvány következtében a csernátoni Haszmann Pál Múzeum is rendhagyó évet zárt 2020-ban. Az alábbi, rövid elemzés a vírushelyzet óta bekövetkezett változásokat, az ebben szerzett tapasztalatokat, az eközben alkalmazott, konkrét múzeumi gyakorlatokat járja körül.

2020 tavaszán, mondhatni, globális szinten olyan újfajta helyzettel nézett szembe a társadalom, amely addig a katasztrófafilmek képkockáiból lehetett ismerős az átlagemberek számára. Nem érintette ez kevésbé váratlanul azokat sem, akik kutatóként, előrelátva szélsőséges helyzeteket, forgatókönyveket dolgoznak ki azokra. Amikor ránk köszöntött a karantén, még nem állt rendelkezésünkre szakirodalom, elemzések sora, ezek mind azóta gyarapodtak, mondhatni, élesben születtek. Ennek következtében jelen elemzés megengedi magának azt, hogy az online térben fellelhető írásokat, cikkeket, elemzéseket tekintse saját tudományos háttéranyagának.

A világjárvány hatással volt a kulturális életre globális szinten, a társadalmi távolságtartás a kulturális és művészeti területeket is befolyásolta, a sokk hullám mélyen érintette a produkciókat, ezek megjelenítését és a kultúrafogyasztást a 2020-as esztendőben, és valószínűleg ez így folytatódik az elkövetkező években is. Az emberek érzelmi és racionális reakciói válság idején nehezen előreláthatók, a megnyilvánulási formák sokszínűsége ebben az időszakban egészen szélsőséges helyzeteket is eredményezett. Ezért fontos a kulturális gyakorlatok pontos dokumentálása a jelzett időszakban, hogy kidolgozható legyen egy előrejelzés. Az erre vonatkozó adatok meg tudják alapozni a kulturális gyakorlatok milyenségét közép és hosszú távon, és segíthetik a kulturális intézmények vezetőit abban, hogy stratégiájukat az új társadalmi-gazdasági valósághoz tudják igazítani. (Croitoru–Becuț Marinescu coord. 2020: 7)

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának megbízásából múzeumi szakemberek körében végzett online kérdőíves felmérést 2020. április 2. és 6. között a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központja (Pacsika 2021). A felmérés arra kereste a választ, hogy a járvány következtében kialakult speciális helyzetet a múzeumok hogyan tudják kezelni, illetve milyen következményekkel számolnak abban az esetben, ha a múzeumok kapui, a legrosszabb forgatókönyvvel számolva, 2020 júliusának végéig zárva lesznek. (Szu 2020.)

Amerikai, magyarországi és romániai elemzéseket tanulmányozva általánosságban megállapítható, hogy a múzeumi szféra mindenhol gyorsan és kreatívan reagált az új, sajátos helyzetre, mozgósítva erőforrásait annak érdekében, hogy a közönséggel ne veszítsék el aktív kapcsolatát.

A muzeális intézmények bezárása ellenére a szakemberek elsősorban és hangsúlyosabban a közösségi médián, valamint a honlapjukon keresztül tartották a kapcsolatot a közönséggel. Az otthoni munkavégzést is számos feladat jellemezte, a kutatómunka, a tudományos vállalások teljesítése mellett kiemelkedtek a kommunikációs tevékenységek, a digitális tartalmak létrehozása. Mindeközben több olyan feladatról is beszámoltak a válaszadók, amelyeket nem lehet otthonról elvégezni, mint a karbantartás és a leltározás vagy a digitalizálás, fotózás, revízió, takarítás és fertőtlenítés. Másfelől hangsúlyossá válik az a tény is a válaszokban, hogy van idő olyan munkákra, amelyekre addig nem jutott, nem volt lehetőség (Szu 2020).

A csernátoni Haszmann Pál Múzeum esetében rendhagyó forgatókönyv érvényesült, hiszen a múzeumot működtető Haszmann-család gyakorlatilag egyazon térben él az intézménnyel, esetünkben a „home office” azonos a tulajdonképpeni munkahellyel, így az általánosan felsorolt nehézségek nekünk előnyükre váltak, lehetőséget teremtve takarításra, leltározásra, revízióra stb. A járvány okozta bezárás a tavasz beköszöntével esett egybe, ideális körülményeket biztosítva a skanzenbeli munkákhoz. Unokatestvéreimmel, akik kollégáim is a múzeumban, valamint édesapámmal így több fontos munkát sikerült elvégeznünk. Ezeket is dokumentáltuk, több kisvideóba sűrítve mutattuk meg az érdeklődőknek. Többek között felújítottuk a múzeum méhészeti kiállítását, kitakarítva, újrafestve a kaptárokat, újratapasztva a méhkasokat. A skanzen házaiban megtörtént a tárgyak revíziója, tisztítása, kezelése a kártevők ellen. Ugyanakkor a malom és az albisi székely ház meszelése, földjének tapasztása, kiállításának átrendezése is megvalósulhatott, hogy csak néhányat emeljek ki a közel két hónapos karantén ilyen szempontból, számunkra termékeny időszakából.

Owen Hopkins építéskritikus és történész szerint a múzeumoknak a járvány okozta felbolydulást arra kell használniuk, hogy alapjaiban átgondolják működésüket és céljaikat. Bizonyos mértékben az történt a múzeumokkal, állítja, mint ami a 2000-es években, az internet térhódításával párhuzamosan, a nyomtatott újságokkal, amikor az olvasás egyre inkább áttevődött a virtuális térbe. Szerinte első lépésben a múzeum belső egységeinek, munkatársainak kell átprogramozniuk magukat egy új világra, majd újra kell gondolniuk a kiállított darabok és a látogatók közötti kapcsolatot. Ez történt a nyomtatott lapokkal is: a válság és a változó világ arra készítette őket, hogy figyelmüket az olvasók és a tartalom közötti kapcsolatokra összpontosítsák. A múzeumoknak is ezt az utat kell követniük, állapítja meg Hopkins. (Octogon 2020.)

Az okostelefonok megjelenésével valójában adott lett az a mindenki számára hozzáférhető és sokak számára elérhető eszköz, amely megnyitotta a virtuális teret gyakorlatilag bárki számára. Erre a platformra már csak tartalmakat kellett feltölteni, vagy már előkészítetteket megnyitni a szélesebb közönség számára. Ilyen

szempontból megállapíthatjuk, hogy a 21. századot mégsem érintette olyan váratlanul ez a fajta globális válság, hiszen adottak voltak azok az eszközök, tartalmak, amelyekkel aránylag gyorsan lehetett reagálni az új helyzet adta, megváltozott világrendre.

#maradjotthon #múzeumozzaszobádból

Ahogy már a bevezetőben írtam, a 2020-ban ránk köszöntött újszerű helyzet, a karantén, gyökeresen átalakította, felforgatta kisebb régióink és – szűkítve a kört – intézményünk életét is.

A csernátoni Haszmann Pál Múzeum 1973-as megnyitása óta gyakorlatilag soha nem volt zárva, a múzeum munkaközössége, az alapító Haszmann Pál utódai mindig is úgy hirdették és a gyakorlatban is azt művelték, hogy a múzeum nap mint nap, ünnepnapokon is, reggeltől estig nyitva legyen. Ehhez a közel ötvenéves gyakorlathoz képest óriási törés volt az a pillanat, amikor be kellett zárni a múzeumot. (1. kép) A múzeum vendégkönyvét lapozva azt látjuk, hogy 2020. március 10. és május 30. között csupán egy bejegyzés van, és pedig Haszmann Pál Péter nyugalmazott múzeumvezető kézírásával az alábbi mondat: „2020. március 15-től a Koronavírus végett a múzeum látogatása megtiltatott!”

2020. március 13-án tartottuk volna magyarországi múzeumi felhíváshoz kapcsolódva a Beporzók Napja rendezvényünket (2. kép), melyet végül a rendkívüli helyzetre való tekintettel és az iskolai szünet miatt szűkebb családi körben rendeztük meg, az eredetileg tervezett menetrend szerint. Haszmann Lajos (Tóni), a múzeum restaurátora, a tél folyamán új tetőt készített a múzeum méhészeti kiállításán látható kaptáraknak, ugyanakkor március 13-án megpuoltuk, újrarendeztük a vesszőből, gyékényből font méhkasokat, szabványkaptárakat, kihelyeztük a méhbölcsőket, rovarszállókat, festettünk, barkácsoltunk. Ugyanígy a több évtizedes hagyománnyal bíró tojásírást is családi körben tartottuk meg 2020-ban. Ez az eseményünk évente többszáz érdeklődőt vonzott be a múzeum műhelyébe.

Noha a karantén két hónapja¹ után az intézmény újranyitotta kapuit, és tovább működött a megszokott rend szerint, megállapíthatjuk: ez az időszak megmutatta számunkra is azt, hogy a világunk mennyire törékeny, esetleges és bizonytalan. Ugyanakkor adott egy kis időt, egy felszusszanást, amikor – amint jeleztem korábban – olyan dolgokkal tudtunk foglalkozni, amelyekre máskor nem nagyon van lehetőség.

1 Március 11-én bezárták az iskolákat és az óvodákat, 16-án szükségállapotot rendeltek el és felfüggesztettek mindenféle oktatást, 17-én bezárták a vendéglátó egységeket és betiltottak minden zárt térben zajló rendezvényt (így a templomi istentiszteleteket is). Március 23-án részleges, majd 25-én teljes kijárási tilalmat vezettek be: csak indokolt, halaszthatatlan esetben (munkavégzési kötelezettségek, alapvető élelmiszerek beszerzése, orvosi kezelés stb.), írásos nyilatkozat birtokában hagyhatják el az emberek a lakásukat, és nem közlekedhetnek csoportosan. (Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Covid19koronav%C3%ADrusj%C3%A1rv%C3%A1ny_Rom%C3%A1ni%C3%A1ban; letöltés ideje: 2021.11.15.)

Ez nem volt egyedi tapasztalat abban a két hónapban, hiszen az élet minden területén találkozhattunk hasonló magatartással, gyakorlattal, hogy az emberek hirtelen olyan szabadidős tevékenységek iránt kezdtek érdeklődni, olyan cselekvéseket végeztek, amelyeket addigi életformájuk nem engedett meg, de vágyalomként mindig is ott lebegtek előttük, a »ha majd egyszer időm lesz« megfoghatatlan állapotában és idejében.

Visszatekintve az elmúlt másfél évre, megállapíthatjuk, hogy nem csak az intézmény létében, hanem személyes életünkben is nagy változások mentek végbe. Emiatt jelen elemzés, a szakmai vetülete mellett, erőteljesen személyes hangvételű is. Sokáig tépelődtem azon, hogy megfér-e ez a két megközelítés egymás mellett, aztán úgy döntöttem, ennek az intézménynek a működése annyira összefonódik családunk életével, hogy nem kell, de nem is lehet ezeket különállóként kezelni.

Érvényes ez a szimbiózis a múzeumunk programjaira, kulturális vagy szakmai rendezvényeire is, amelyek a jelzett időszakban nagyjából igazodtak a járványhelyzet biztosította szűkös, a találékonyt, kreativitást próbára tevő lehetőségekhez, amelyek általánosan jellemezték a közművelődési intézményeket.

A járvány következtében a múzeumok is nagyon sok rendezvénnyel az online térbe kerültek át. Általánosan, az élet más területeire érvényesen is elmondható, hogy a kapcsolattartás legkézenfekvőbb módja a virtuális tér lett, felerősítve a digitális eszközök szerepét a társadalom működésében.

A digitális tér igénybevétele azonban feltételezi, hogy az embereknek kellő erőforrásuk és hozzáférésük van a virtuális univerzumhoz, és rendelkeznek azokkal az új típusú készségekkel és tudással, amelyek a bekapcsolódáshoz és részvételhez elengedhetetlenül szükségesek. Mindez azonban hangsúlyosan életkor- és státusfüggő. Az idősek és a legszegényebb társadalmi csoportok körében fokozottan jelentkezik a „digitális írástudás” és az ennek megfelelő eszközök hiánya, ami a társadalmi hátrány és kiszolgáltatottság újabb forrása lehet, növelve a szakadékot az egyes közösségek között. Jelen dolgozat nem vállalkozik ennek a kérdéskörnek az elemzésére, csupán a múzeumok szempontjából mérvado vetületét ragadja ki ebből. Nagyon fontos tehát, hogy kikhez tudunk elérni digitális tartalmakkal, kiket akarunk ezekkel megszólítani?

„A világ meg fog változni, sohasem lesz már semmi ugyanolyan, mint volt stb. stb.” – hallottuk már a járvány megjelenésével szinte egyidőben, aztán a bőrünkön kezdtük megtapasztalni ennek az új helyzetnek a tényleges hatásait a megszokott életmódunkra nézve, elég, ha ilyen értelemben csak a munkavégzés új formáinak megjelenésére gondolunk.

Ha világszinten vizsgáljuk a kérdést, azt láthatjuk – ahogyan ezt már korábban is jeleztem –, hogy a múzeumi világ valóban nagyon gyorsan reagált az új helyzetre, jobbnál jobb digitális tartalmak jelentek meg, a nappaliban, kényelmes fotelban ülő „látogató” számára kinyílt a világ, a múzeumi raktárok ajtója, addig láthatatlan műtárgyak váltak szinte tapinthatóvá a képernyőn keresztül. Rövidesen átláthatatlan adatmennyiség árasztotta el a világhálót, ami egy idő után már-már frusztráltságot is kezdett okozni.

Ekkor tudatosult jelen (eset)tanulmány szerzőjében, hogy meg kell találni az egyensúlyt a valós élet, a szemmel látható, kézzel fogható, tapintható világ és a digitális univerzum szolgáltatta információk tömkelege között, hogy végül épp a lényeg ne sikkadjon el.

A koronavírus hatására az élő közvetítések és kisfilmek világába is betörték a kisebb és nagyobb múzeumok, ezáltal kiderült az is, hogy sajnos, sok esetben hiányzik ehhez a megfelelő szakmai tudás, tapasztalat. Nem elég ugyanis, ha valakinek a legújabb generációs okostelefonja és szelfibotja van, a videó még nem lesz nézhető és élvezhető azért, mert a szakma egyik legjobbjára mesél rajta egy műtárgyról. Ezzel a kritikai hozzáállással és a személyes korlátjaim, tudásom figyelembe vételével vágtam bele a karantén alatt valami olyanba, amit addig nem „műveltem”. Neki-láttam kisvideókat készíteni, azokat megvágni, ha kell, feliratozni, hangot, képet összehangolni. Érdekes, izgalmas „játék” volt, de nem öncélúan, és a visszajelzések alapján úgy tűnik, nem is hiábavaló módon.

Édesapám, Haszmann Pál Péter gyors lefolyású, súlyos betegség után 2021. április 10-én távozott közülünk. A súlyos veszteség végig fogja kísérni az életem, mégis, ha visszatekintek a halála előtti másfél évre, hálát érzek azért, hogy megadatott nekünk a járványhelyzet miatt kialakult „kegyelmi időszak”, amikor nagyon sok időt tölthettünk együtt, sokat beszélgettünk, mesélt a gyűjteményről, gyűjtésről, mindenről. Időt kaptunk, hogy átadjon hatalmas tárgyi tudásából egy keveset. Amikor a kisfilmeket kezdtem készíteni, legsötétebb gondolataimban sem volt jelen az, hogy bő egy év múlva már nem lesz közöttünk. Valamilyen sugallat, benső hang diktálta az ütemet, szabta meg az irányát annak a munkának, amelynek végül többórás hangfelvétel, és a lelkembe bevésődött számtalan értékes pillanat lett az eredménye, valami, amibe kapaszkodni lehet. Ezekből a felvételekből készültek el azok a 2-3 perces kisfilmek, amelyekkel a karantén alatt tartottuk a kapcsolatot a közönségünkkel, virtuális múzeumlátogatásra hívva az érdeklődőket.

Miután májusban újranyitottunk, végeztünk egy rövid számvetést a karantén idejére vonatkozóan. Az eredmény számszerűen a következő: 34 kisvideót tettünk közzé 2020. március 17. és május 9. között, #maradjotthon #múzeumozzaszobád-ból címkékkal, amelyek a csernátoni Haszmann Pál Múzeum érdekes tárgyait, az intézményben zajló háttérmunkát és a mellette működő Csernátoni Népfőiskola tevékenységeit mutatják be.² Ezeket két felületen, jelen sorok szerzőjének saját és a múzeum Facebook-oldalán jelenítettük meg, rövid, kétnyelvű (magyar és román) felvezető-ismertető szöveggel, majd készítettünk a múzeumnak egy YouTube-csatornát is.

Az adatösszesítés szerint a videók 5451 kedvelést, 197 hozzászólást kaptak, és 859-en osztották meg ezeket. A megtekintések száma 44089. Utóbbi adatot, bár na-

2 Leírását lásd a Függelékben.

gyon jólesik, a helyén kezeljük, mert azt is tartalmazza, ha valaki csak ráklickelt a kisfilmekre, de esetleg nem nézte meg végül ezeket.

Annál örömtelibb az előző három adat: a kedvelések mindegyike ugyanis egy-egy múzeumlátogatónak tekinthető, a hozzászólásokat egy virtuális vendégkönyv bejegyzéseiként értelmezzük, a megosztások pedig azok a kis „ablakok”, amelyek által még több emberhez eljuthattunk. Köszönjük itt is azoknak, akik ily módon népszerűsítették a múzeumot és annak gyűjteményeit.

Ha csak a Facebook-statisztikákat tekintjük, szembetűnő növekedése volt az oldal látogatottságának a karantén idején. Míg 2019. november 1. és december 31. között 5272 oldalelérést látunk, 2020. január 1. és február 29. között ez a szám 13771-re emelkedett. Március 1. és április 30. között ez a szám 47356, míg a karantén, vagyis az intézmény bezárásának teljes időszakát tekintve, azaz 2020. március 17. és május 9. között 65820-ra emelkedett a múzeum Facebook-oldalát felkeresők száma. (3. kép)

Összehasonlítottam a 2020. március 17. és május 9., illetve a 2021. március 17. és május 9. közötti adatokat is. Szembetűnő ebből a karantén alatti, megugrott internet-, jelen esetben Facebook-használat, az egy évvel későbbi adatokhoz képest, ahol egyértelmű csökkenést tapasztalhatunk. A 2020-as év grafikonja nagyjából egyazon szinten mozgott, de van ebben két magasabb érték, azokat külön is megvizsgáltam. Egyik március 31-e, a másik május 1-je. (4–5. képek) A március 31-én közzétett kisfilmben a múzeum gyűjteményében fellelhető „pillangós ládákrol” mesélt Haszmann Pál Péter, május 1-én pedig a sulykolókra faragott szerelmi jelképekről. Ez utóbbi videó mintegy 11 ezer embert ért el a statisztika szerint. Ahogyan azt már korábban jeleztem, ezt a számot kritikusan kell kezelnünk, mert magába foglal minden olyan személyt, aki esetleg csupán rákattintott, de végül nem nézte meg a videót. 104 kedvelést találunk a videó alatt, ezeket tekintjük mérvadónak. A valós száma azoknak, akik tényleg meg is nézték a többi videóhoz képest valamivel hosszabb, 5 perces felvételt, talán valahol a fenti két érték között határozható meg. A Facebook abban is segít, hogy kiemeli a legnépszerűbb tartalmakat, így a kisfilmek között a fenti videó vezet a sort.

Az összehasonlító grafikonon látszik két kiugró érték a 2021-es évben is, ezeket is fontosnak tartottam megvizsgálni. Egyik április 10-e, Haszmann Pál Péter halálának napja, a másik április 22., a Föld napja, amelyhez online csatlakozott múzeumunk (erről részletesebben a későbbiekben közlök adatokat). (6–7. képek)

Az elemzés első részében fogalmaztam meg a kérdést, hogy kikhez tudunk elérni digitális tartalmakkal, kiket akarunk ezekkel megszólítani? A Facebook-elemzés nyomán megállapítható, hogy ennek a felületnek a használói hangsúlyosan a női nem képviselőiből kerülnek ki, 62%-ban, míg 38% a férfiak aránya. (8. kép) Tanulság ebből, hogy a tartalmak összeállításánál ezzel is számolni kell. Az oldal célközönségének származási helye tekintetében a két listavezető Románia és Magyarország, 72, illetve 22%-kal. (9. kép) Ez ismét azt a tényt igazolja, hogy a koronavírus-járvány következtében hangsúlyosan megnőtt a belföldi turizmus aránya a múzeum látogatóinak körében. A két fenti országon kívül megjelenik még az oldalt

felkeresők között kisebb százalékban Németország, Anglia, Szlovákia, az Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Svájc, Olaszország is.

Ugyanakkor ebben az időszakban lettünk aktívabbak Instagramon is, ahol *#napiszep #maradjotthon #múzeumozzszobádból* címkékkel tettünk közzé fotókat apró részletekről, jellegzetes tárgyairól a múzeum gyűjteményéből.

Bár a karantént követően visszatértek a látogatók (Ioachim 2020), valami megváltozott a korábbi évekhez viszonyítva. A külföldi turisták elmaradása egy új célcsoportra terelte a szakemberek figyelmét: a helyiekre és hazaiakra. Köztük biztosan nagy számban vannak olyanok, akik talán mindaddig egyszer sem vagy alig látogatták saját városuk, településük főbb múzeumait – lehetséges, hogy forgalmasabb helyeken éppen a sok turista miatt.

Ugyanakkor elmaradtak a megszokott, autóbuszokkal érkező, nagyrészt magyarországi látogatócsoportok is, a belföldi turizmus felerősödésével, a határok újranyitásával, a látogatók 90 százalékban románajkúak voltak. Ezt tükrözik a vendégkönyvi bejegyzések is, noha figyelembe kell venni azt is, hogy nem minden látogató ír be a vendégkönyvbe, vagy sok esetben nem tünteti fel származási helyét, csupán az üzenete olvasható, az aláírásával, valamint, legtöbb esetben, a látogatása dátumával.³

2020 nyarán, az érvényben levő járványügyi előírások betartásával ugyan, de egy kicsit visszazökkent az intézmény működése a megszokott kerékvágásba, több betervezett rendezvényünket meg tudtuk tartani, egyrészüket csak virtuálisan, de többet személyes jelenléttel, közben folyamatosan fogadtuk a látogatókat.⁴ Mivel adott a múzeum közel kéthektáros kertje, a szabadtéri rész, nem szorultunk be falak közé, nem korlátozták tevékenységünket a négyzetméterek annyira, mint sok más muzeális intézmény esetében, ahol esetleg kisebb terekben, zárt épületben működnek.

Szemelgetve a 2020-as év rendezvényeiből, kiemelek néhány fontosabbat ezek közül. 2020. június 27-én bekapcsolódtunk a virtuális Múzeumok Éjszakájába. Édesapámmal, Haszmann Pál Péterrel virtuális tárlatvezetést tartottunk, amely ugyancsak megtekinthető a Facebook-oldalunkon és a YouTube-csatornán is. Júliusban, illetve augusztusban egy-egy nappali, bejárós angol- és kézművestáborn hirdettünk helyi, környékbeli gyerekeknek, az érvényben lévő előírások betartásával. Több településről érkeztek résztvevők, jó volt látni a gyerekek örömét, hogy találkozhatnak egymással. (10–12. képek) Augusztus 21-én előadással vártuk az érdeklődőket, a Cimborák Bábszínház lépett fel a múzeumkertben. (13. kép) Augusztus 30-án a Székelyföldi Búzaösszeöntés ünnepének adott helyet a múzeumudvar (14. kép), szeptember 19-én pedig a nyolcadik Csernátóni Burrogtatót rendeztük

3 A 2020-as év vendégkönyvét átlapozva, a román nyelvű bejegyzésekben az alábbi helynevek fordulnak elő: București (Bukarest), Braşov (Brassó), Brăila, Ceanu Mare (Mezőcsán), Bacău (Bákó), Buzău, Constanța (Konstanca), Curtea de Argeş, Focşani, Iaşi (Jászvásár), Maramureş (Máramaros), Ploieşti, Piatra Neamţ (Karácsonkő), Piteşti, Râmnicu Vâlcea, Tulcea. Hangsúlyosan szerepel Brassó és Brassó megye. Ezt azért is fontos adat, mert nemcsak a világjárvány kitérése óta, hanem, mondhatni, az utóbbi öt évben hangsúlyosan megnőtt a Brassóból és környékéről érkező látogatók száma. Brassó aránylag közel, 50 km-re helyezkedik el Csernátontól.

4 A múzeum látogatottsága 13000 főre tehető évente, a 2020-as év mérlegét tekintve ez mintegy felére csökkent, közel 6000 látogatóval számolhattunk.

volna meg, amit végül – átgondolva, mérlegelve az előírásokat, szabályokat és a rendezvény tömegjellegét – virtuális módon tartottunk meg (Daczó-Hodor 2020a). A „résztvevők” videókat küldtek saját gépeikről, gyűjteményükről, emellett a múzeumudvaron is beindítottuk a stabil motrokat. Mindez, nyilván, nem pótolta az elmaradt találkozásokat, ám jó visszhangja volt. A folytatásban, október 17-én, a XI. Székelyföld Napok keretében Szent László legendáját bemutató szabadtéri kiállítást nyitottunk meg a múzeumkertben.

Időközben zajlott a háttér munka is az intézményben. Szeptember 25. és 27. között Magyarországon, a pápateszéri patakmalom-fesztiválon népszerűsítettük a múzeumot egy videóval, míg szeptember 28-án a XVIII. Országos Múzeumpedagógiai Megnyitó virtuális kerekasztal-beszélgetésen vett részt jelen sorok szerzője. A felsoroltak mellett a Transylvania Now angol nyelvű portál készített filmet a múzeumról, ugyanakkor több román nyelvű blog, illetve újság is írt az intézményünkről, aminek ugyancsak örvendünk, hiszen, mint jeleztem, az utóbbi másfél évben fokozottan megnőtt a románajkú, román lakosságú megyékből érkező turisták létszáma (Daczó-Hodor 2020b).

A 2020-as, rendhagyó esztendő kinyitotta a virtuális világot az intézményünk számára is, több felületen megjelenhettünk gyűjteményünkkel, így a szentendrei skanzen a honlapján, a Múzeumi Á La Carte ajánlatai között bemutat egy válogatást a már említett kisfilmekből,⁵ de megjelent az intézmény a szintén magyarországi Mozaik Múzeumtúra honlapján⁶ is, a már említett, saját YouTube-csatorna,⁷ Instagram-⁸ és Facebook-oldalak⁹ mellett. Emellett készítettünk egy interaktív felületet,¹⁰ ahol bemutatjuk a gyűjteménycsoportokat, játékos feladatokat társítva ezekhez. Ezzel a DEMÓ 4 – Virtuális Mozaik Múzeumtúra határon túl és innen¹¹ elnevezésű, nagyszerű kezdeményezésbe kapcsolódtunk be.¹²

A 2021-es év tervezésénél minden programunkra legalább két forgatókönyvet dolgoztunk ki (Iochom 2021), számolva azzal is, hogy ha a járványhelyzet miatt ismételen nem lehet személyes jelenléttel megvalósítani azokat, mégse maradjanak el. Az első, nagyobb méretű, közel száz diákot mozgósító programunk a Beporzók napjához kapcsolódott (n. n. 2021).¹³ (15. kép)

5 Forrás: <https://mokk.skanzen.hu/muzeumi-a-la-carte?type=1&action=search&kid=2004>; letöltés ideje: 2021.11.16.

6 Forrás: <http://mozaikmuzeumtura.hu/haszmann-pal-muzeum>; letöltés ideje: 2021.11.16.

7 Forrás: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLGZQU5RXM56LSyJX4Fmr6sRGPwZzism4K>; letöltés ideje: 2021.11.16.

8 Forrás: <https://www.instagram.com/dimenyhaszmann>; letöltés ideje: 2021.11.16.

9 Forrás: <https://www.facebook.com/HPmuzeum>; letöltés ideje: 2021.11.16.

10 Forrás: <https://haszmannorsi.wixsite.com/hpmuzeum>; letöltés ideje: 2021.11.16.

11 Forrás: <https://felelosszulokiskolaja.hu/oktatas/demo-4-virtualis-osztalykirandulas-muzeumi-elmenyekkel-majus-6-an-digitalis-edukacios-muzeumi-orak>; letöltés ideje: 2021.11.16.

12 A kezdeményezés eredménye 20 múzeumnak több mint 40 játékos múzeumpedagógiai feladata.

13 A *Beporzók napjára*, amelyik az első elmaradt rendezvényünk volt 2020-ban, a járvány okán bevezetett korlátozások miatt, 2021-ben virtuális rajzverseny hirdettünk Csernátón község iskoláinak két korcsoportban, előkészítősek – 4. osztályosok és 5–8. osztályosok számára, a múzeum méhészeti gyűjteményéhez kapcsolódva. Erre hetven rajz érkezett be, amelyek azóta a múzeum méhészeti kiállításán láthatók, nagyméretű pannókon.

Ahogy már az összehasonlító Facebook-statisztikák bemutatásánál jeleztem, sikeres volt a szintén online *#foldnapja #foldnapja2021 #MuseumsGoGreen #CuratorBattle #MuseumsForFuture #muzeumokajovoert* akciónk is, amikor, nemzetközi felhíváshoz csatlakozva, a múzeum zöld színű, esetünkben zöldmázás tárgyaiból válogattunk.¹⁴ (16. kép) A 2021-es programokból még kiemelem egyik, közel tízéves múlttal rendelkező rendezvényünket, amelyet a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtárral tartunk (és 2020-ban, sajnos, nem sikerült megrendeznünk): Olvasó- és kézműves táborunk háromszéki, 5-8. osztályos diákok számára, amelyet minden alkalommal megelőzött egy-egy vetélkedő, ennek legjobb csapatai nyertek részvételt a nyári táborba. A 2021-es esztendő, ahogyan már ezt jeleztem, a többfordulós online vetélkedőt hirdettünk a diákoknak, és a legjobban szereplők számára májusban Csernátonban személyes jelenléttel megtartott műhelytalálkozót hoztunk tető alá. Szintén nagy sikere volt a Múzeumok éjszakájára szervezett rendezvényünknek és a szeptember 18-án megrendezett Csernátoni Burrogtatónak is. (17–21. képek)

Egy 2021. szeptember 13-án megjelent, az interneten olvasható, az MTI hírügynökség tudósítására alapozó cikkben azt olvashatjuk, hogy múzeumlátogatást írhatnak fel a Covid19-stresszben szenvedőknek az orvosok Brüsszelben. A belga főváros legnagyobb egészségügyi intézményében, a Brugmann kórházban a koronavírus-járvány okozta stressz miatt kezelt betegeknek öt ingyenes látogatást ajánlottak fel a város múzeumaiban (Malina 2021). Erről nem vélekedik másképpen Andrásfalvy Bertalan néprajzkutató sem, aki szerint a művészet nagyon fontos egyénlélektani, emberi magatartásbeli módszer, akár mentálhigiénéi értelemben is (Csinta 2021).

¹⁴ A 2021-es Föld napjára a múzeum zöldmázás agyagtárgyaiból válogattunk. Vidékünkön sok fazekas dolgozott, a közelebbieket éppen a jó minőségű csernátoni agyagot használták. Az első tárgy, amelyet bemutattunk, nevében is kecsegtető, ugyanis egy pálinkamelegítőről van szó. Dr. Kós Károly a következőképpen határozza meg ezt a tárgyat a *Csiki fazekasfalvak és fazekasságuk* című, 1976-ban megjelent dolgozatában: „A rozspálinka melegítésére; három lábbal, oldalán csecssel, fedővel”, illetve rajzot is közöl róla. A pálinkamelegítő edények készítése és használata szinte kizárólagosan azokra a székelyföldi vidékekre jellemző, ahol az éghajlati viszonyok kedvezőtlenek a szőlő termesztésére és a bortermelésre, ezért inkább a pálinkakészítésnek van hagyománya. A három láb és a megörzödött tárgyakon található kormos szennyeződés jelzi, hogy ezeket az edényeket a szabad tűzhelyeken (pestalja, sodalja), nyílt lángon használták, ezért tűzálló agyagból készültek, kívül-belül, többnyire zöld ólommal.

Háromszéken sok agyaglelőhelyről tudunk, csempekészítéssel is számos helyen próbálkoztak. Legjelentősebb a kézdivásárhelyi fazekascéh volt, ezt követte Bereck és Barót. Számon tartották Albis, Bikfalva, Bodok, Kálnok, Papolc, Páva és Zabola fazekasmestereit is. Az első csempe, amelyet bemutattunk, egy 18. századi, brokátmintás kályhacsempe volt, amelynek elterjedésében fontos szerepe volt a habán fazekasoknak. A második csempelap, egy 18–19. századi, Kézdivásárhelyen készített zöldmázás, tulipános darab, két klasszicizáló oszloppal. A kályhaszemekből vagy csempelapokból felépített tűzelőberendezések a régészeti források tanúsága szerint a 15. századtól terjedtek el nagyobb mértékben Erdély területén. A csempés kandallók többnyire szabadtűzhelyes berendezések voltak.

Előadásomnak tanulmányra történő véglegesítése során, annak lezárásához közeledve, találtam egy aktuális, témába vágó hírt is a világhálón: nagyon izgalmas konferenciáról számol be, amelyet a gyermekmúzeumok nemzetközi egyesülete, a Hands On! – International Association of Children in Museums a FRida & freD Gyermekmúzeummal (Graz) és a ZOOM Gyermekmúzeummal (Bécs) közösen 2021. november 9. és 12. között szervezett meg, 13. alkalommal. A két évente megrendezett konferencia idei tematikája a jövő volt. Az előadások és workshopok azt a kérdést járták körül, hogy vajon miképpen alakul a gyerekek és múzeumok kapcsolata: milyen eszközökkel, módszerekkel lesz szükséges dolgozni, milyen témák lesznek mérvadóak, milyen lesz a jövő közönsége, és milyen módszerekkel lehet majd elérni. (Tihanyi 2021.)

A tanácskozás központi gondolataként többször is felmerült az, hogy a gyerekeket és fiatalokat önálló véleményalkotóként kell meghallgatniuk a múzeumoknak, nézőpontjukat komolyan kell venni, függetlenül attól, hogy a klímaváltozással kapcsolatos természettudományos témákat vagy (az egyébként ezekkel szorosan összefüggő) társadalmi és kulturális témákat, az együttélést és a sokszínűséget helyezik-e a középpontjukba. Azért tartottam fontosnak beemelni ezt a hírt, mert hangsúlyosan néprajzi profilú, de technikatörténeti állományt, gépgyűjteményt is magába foglaló múzeumi intézményként mindennapos kérdés számunkra is, hogy miképpen érzük el a mellettünk felnövő nemzedéket, a jövő múzeumlátogatóit.

Reflektálva a jelen esettanulmány címében szereplő virtuÁlátogatás szójátékra, nyitott kérdésként hagyom írásom végén azt, hogy vajon lehet-e igazi, valódi élmény, tapasztalat egy-egy múzeum virtuális felkeresése, meglátogatása, vagy ez csupán illúzió, ami sohasem fogja helyettesíteni, pótolni a személyes jelenlétet.

Függelék

(válogatás a tanulmányban jelzett, a múzeum közösségi felületein közzétett kisfilmek felvezető-ismertető szövegeiből)

Székely házak a skanzenben • A múzeum közel kéthektáros kertjébe áttelepített székely házak, kapuk, a vízimalom, a székely népi építészeti örökség sajátos típusai skanzenjelleggel kölcsönöznek az intézménynek.

A székely házakat fából, sátozottével építették, zsindelel fedték. Ezek többszortatú, sarokeresztes és tornácos székely háztípusok, amelyeket Háromszék különböző helységeiből telepítettek át a múzeum kertjébe. A házak a korabeli bútorzattal, berendezéssel, tárgyi emlékeanyaggal, eszközökkel a régi falusi élet hangulatát idézik.

Az albisi, jobb sarokeresztes, többszortatú székely boronaház 1785–1790-ben épült, feliratos gerendáiból azt is megtudhatjuk, hogy 1813 táján átépítették. Kicsi Kelemen háza volt, a Kövesdombon állott. Jellegzetessége, hogy zsúppal fedött, sátozottós ház volt. Jó pár évig sikerült a zsúptetőt megőrizni, ezért „zsúpos ház”-ként került be a köztudatba.

Háromszék rádiózási múltja • 2004-ben nyílt meg a múzeum rádiókiállítás, amely a rádiókészülékek sokasága mellett kis telefonközpontot, tucatnyi telefont, gramofonokat, patefonokat, számos magnót, televíziókészüléket és bakelitlemezt vonultat fel. Európa minden országa, ahol gyártottak rádiókészülékeket, képviselve van rádióvevő és -adó készülékével.

Kályhamúzeum • Látványos és értékes kiállítási anyagát képezi a múzeumnak a magyar öntöttvasművességet bemutató kiállítás. A legrégebbi darabok a 17–18., nagyrésziük a 19. századból, a magyar öntöttvasművesség fénykorából való(k), és a történelmi Magyarországnak ma már jórészt határain kívül eső területén működő egykori vasöntödékben készültek. A kiállítás elsősorban a hazai vasművesség értékes darabjait mutatja be a legfontosabb vasöntő műhelyekből, gyárakból, mint: Bogsánbánya (Bogsia Montana – Bogsán), Resicabánya, Stájerlak-Anina, Kalánbánya, Káláni Vasgyár, Ruszkcizabánya, Szentkeresztbánya, Nadrág, Bodvaj, Barót, Kovászna.

Otto-motor • A múzeum mezőgazdasági szerszám- és gépjűjteményében látható egyik stabil motornak is érdekes története van.

2016 májusában magyarországi gépészbárataink segítségével sikerült újra üzemképesé tenni a Langen & Wolf márkájú Otto-motort, amely Petrovits Győző műhelyéből származik, Kökösből. 1885-ben gyártották, fekvőhengeres, 12–14 lóerő teljesítményű, idős Petrovits Győző vásárolta Budapesten, 1890-ben.

A Petrovits testvéreket, Győzöt (1910–1989) és Pált (1899–1986) jó gépész szakembereként tartja számon az utókor. Győző tanult mesterember volt, dolgozott többek között Budapesten is, a Ganz-gyárban. Petrovits Pál ugyancsak jól felszerelt műhellyel rendelkezett Maksán. Gépész szakemberként dolgozott a Magyar Királyi Államvasutak Gépgyárban, Budapesten, ezen kívül 1923 és 1927 között a Szolnok–Budapest járaton, mint mozdonyvezető és vasútgépész. Az ő tulajdonában levő Fordson traktort 1986-ban vásárolták meg a múzeum gyűjteménye számára.

Gőzgépek • Csernátonba 1887-ben érkeztek meg az első angol, német, osztrák–magyar gőzgépgarnitúrák. Kezdetben több gazda közös vagyont képezte a cséplőgép, később egyéni tulajdonba ment át. Három cséplőgarnitúrát, masinát vagy tüzesgépet tartottak számon a faluban a két világháború között és az 1940-es években: a Páljános-, az Orbán Gyula- és a Molnár József-félt. Felsőcsernátonban a Rákossy, Ikafalván a Dombi családnak volt cséplőgépe.

A múzeum jelenleg tíz gőzgéppel és tizennégy cséplőgéppel büszkélkedhet, ezek a favázás és fém cséplőszekrények a budapesti Első Magyar Gazdasági Gépgyár Rt.-ben, a Magyar Királyi Államvasutak Gépgyárban, illetve a híres Hofherr–Schrantz gépgyárban készültek.

CseRnátoni BuRRogató • Évente szeptember harmadik szombatján rendezik meg a Haszmann Pál Múzeumban a CseRnátoni BuRRogatót magyarországi és hazai gépészek közreműködésével. A múzeum Erdély-szerte egyedülálló mezőgazdasági szerszám- és gépjűjteményéhez kapcsolódó rendezvény több mint háromezer érdeklődőt vonz a múzeumkertbe, ahol a szakmai programok mellett az egész család számára biztosítanak elfoglaltságot, naphosszat tartó, gazdag és változatos programot kínálva a résztvevőknek.

Csernátoni Népfőiskola • 1973-ban, a múzeummal egyidőben létrejött két másik fontos intézmény is, a Csernátoni Népfőiskola és a Bod Péter Közművelődési Egyesület, mindkettő azért, hogy tartalommal töltsse meg az intézményt, az ne csupán „holt tárgyak tárháza” legyen.

A Csernátoni Népfőiskola az alapítástól Haszmann József vezetésével működik, az utóbbi két évtizedben ebbe a munkába bekapcsolódott már a harmadik nemzedék is, Haszmann Lajos, Haszmann László, Bagoly Zoltán foglalkoznak a faragással, Haszmann Gabriella pedig bútorfestést oktat. A Népfőiskola erőssége a hagyományos székelykapu-építés, -állítás és a kopjafa-faragás. A táborok célkitűzése a cselekvő hagyományápolás, a fiatalság készségeinek, szépérzékének, formanyelvének fejlesztése, az alkotótevékenységre való nevelés, a díszítő kedv felébresztése, a tárgyi anyanyelv elsajátítása és a közösségi élet erősítése.

Különleges tárgyak a gyűjteményből

Bőrrosták • Nagyon sok rostát őrzünk a múzeum gyűjteményében, ezeket dísnóbórból lyuggatták. Egyik különösképpen szép, igényes díszítésű, ehhez hasonló díszítményekkel a faragott szuszékokon, ácsolt bútordarabjainkon találkozunk.

Üzenetet hordozó, ősi jelképek ezek, amelyek hiedelem- és hitvilágunkból táplálóznak.

Ez a szép tárgy Felsőcsernátonból, a Kölönte családtól került a gyűjteménybe.

Orion-rádiók • Gyűjteményünkben nagyon sok magyar gyártmányú rádiót is őrzünk, így az Orion gyár több készülékét. Haszmann Pál Péter nyugalmazott múzeumvezető az ezekhez kötődő személyes történetét is megosztotta velünk, amely szerint nekik is valamikor az 1930-as évek közepén éppen Orion rádiójuk volt, sajnos, a háború után, 1944 végén ezt a rádiót is „felszabadították”. Amikor a hírekben mondták, hogy vitéz honvédjeink az Ojtozi-szorosnál visszaverték az ellenséget, az oroszok már bent voltak a szobában, és csomagoltak, vitték magukkal a rádiót is.

„Pillangós”-ládák • A háromszéki ládafestés érdekes színfoltjai a „pillangós ládák”. Készítési idejük az 1750–1800-as évekre tehető. Mintázatuk az egész felületet betölti. Tudomásunk szerint ezek csak Háromszéken készültek, és feltehetően egyazon kéz festette őket. Felsőcsernátonban és Albisban kerültek elő, és nagy valószínűséggel készítőjük albisi volt.

Kovácsoltvas tárgyak • Jelentős gyűjteménye van a múzeumnak gyönyörű szép zárakból, ajtósarkakból, kelengyésládák záraiból, díszített kézi bárdokból stb.

A kigyóformájú ajtósarkaknak óvó-védő szerepet tulajdonítottak, védték a ház tulajdonosát, a benne lakókat. Ezekről a tárgyról, a hozzájuk kapcsolódó hiedelmekről is hallhatnak a múzeumba látogatók.

Későreneszánsz-ajtó • A múzeum gyűjteményében őrzünk egy igényes kivitelezésű, késő reneszánsz kori kazettás ajtót, amely a Damokos Mihály-kúriából került a múzeumba, adományozás útján. Az ajtó a mai kúriát megelőző épületből származik, amelyet az 1802-es földrengés annyira megrongált, hogy 1847-ben újjá kellett építeni. Ekkor kapta ma látható klasszicista külsejét.

A történet szerint az idősek elmentek fürdőre, és amire hazaértek, új kúria állott a régi helyett, de nem a régi helyén, hanem valamivel bennebb építették fel.

Szenesvasalók • Múzeumunk öntöttvas tárgyainak gyűjteményében külön csoportot képeznek a használati tárgyak, így a szenesvasalók is, amelyek a különböző öntődékből származnak, így felvidéki, délvidéki, észak-erdélyi vasalótípusok is eljutottak a vidékünk háztartásaiba. Még az 1950-es években is kaphatók voltak a szenesvasalók a kereskedelembe, használták az asszonyok mindaddig, míg a vilanyvasalók ki nem szorították rendre azokat.

Későhabán kályhacsempék • A múzeum jelentős kályhacsempé-gyűjteménnyel rendelkezik, ezek közül elsőként a későhabán kori mázas és mázatlan csempéket mutatjuk be, amelyek mindenhol előkerülnek, ahol kúriák, udvarházak, kastélyok körül végeznek ásatást. Ezek közül kiemeljük az úgynevezett brokátminitás csempéket, amelyek elterjedésében fontos szerepet töltek be a habán fazekások.

Borbándi-kapu • Egy kisméretű székelykapu oszlopait is őrizzük a gyűjteményben, ehhez is, mint minden tárgyhöz, érdekes történet fűződik. A kapu 1969-ben készült Borbándi Jenő erdésznek és családjának, érdekessége az, hogy a díszítményét idős Cseh Gusztáv, a kolozsvári képzőművészeti egyetem tanára rajzolta. Ő családi gyökereinek felkutatása során került kapcsolatba a múzeumalapító Haszmann Pállal, a Cseh-Haszmann családdal, már az 1950-es években. Azután gyakran hazatért Csernátonba, később már elhozva családját is. Idős Cseh Gusztáv alkotta meg a „csernátoni betűtípust” is, amelyet a múzeum időszakos kiadványa, a Csernátoni Füzetek fejlécében azóta is használunk. Amikor a kapu megrongálódott, újat faragtak a Csernátoni Népfőiskola műhelyében, a régi kapu darabjait pedig a múzeumnak adományozták.

Ha már van a gyűjteményben egy Corona-motor... • Története van minden tárgynak, minden gépnek, minden apró alkatrésznek, és ezek olyan kedves emlékek, amelyeket a tárggyal együtt igyekszünk átadni, hogy idézzék fel a híres gépgyárakat, amelyek szerszámai, gépei elkerültek a háromszéki gazdálkodókhoz is, de mindazokra a lelkes emberekre, segítőkre is emlékezünk így, akik a gyűjtemény gyarapodásához hozzájárultak. Az 1980-as évek elején a Haszmann-testvérek jó barátságot kötöttek Barcsa Márton mérnökkel, aki akkor a kőröspataki „bázának”, lerakatnak volt az igazgatója, és megértette, hogy a kollektívákban, térszékben kallódó gépeket meg kell menteni a végső pusztulástól. Az ő kapcsolatai révén és segítségével sok tárggyal gyarapodott a múzeum mezőgazdasági szerszám- és gépgyűjteménye. Általa került hozzánk az egyik Corona-motor is. Ez a nagy, brassói üzemből, a Brüder Schiel gyárban készült 1920 előtt. A henger hátsó felén lévő táblán Brassó címerét láthatjuk. Ezt a motort ők is tervezték, építették meg, fontos terméke volt a gyárnak, több méretben készült. Bármit meghajtathattak vele, amihez több lóerőre volt szükség. A gyűjteményben található egyik példány közepes méretű, 18 lóerős, több malomszék meghajtására elegendő erőt tudott szolgáltatni.

Kutak • A tiszta vízforrás, az egészséges víz embernek, állatnak nagyon fontos volt, ahogyan ma is az. Minden gazdaságban volt egy kút, gémes, később rakott,

amelyből a napi szükségletre vizet nyerhettek. A múzeumkertben látható gémeskút mellett kiemelünk egy másik kutat, amely a Damokos Dénes-kúria udvarán állott, járgánnyal működtették, szívó-nyomó pumpával hat méterig „felvette a vizet”, ahogyan akkoriban mondták.

Faragott mennyezetartó gerendák • A csernátoni Haszmann Pál Múzeum gyűjteményében számos feliratos, faragott, díszített mennyezetartó gerendát őrzünk, amelyek elsősorban felsőháromszéki házakból származnak. Az 1960-70-es években a falukép átalakult, lebontották a régi házakat, és ezek a gerendák felszabadultak.

Ha idejében érkeztünk, meséli Haszmann Pál Péter, és az ácsok nem bárdolták le a feliratot és a díszítményt, hogy a gerendát felhasználhassák az új épülethez ráfóának, sikerült begyűjteni azt a múzeum számára.

Ezek a feliratos emlékek, akár a temetők epigrafikus emlékei, mind egy nagy „levéltárba” kívánkoznának, hiszen megannyi adatot hordoznak magukon az évszám mellett. Az is szerepel rajtuk, hogy Isten segedelmével ki, kivel építette, építtette. Mindig ott találjuk rajtuk a napjelképet, a mozgásban lévő, forgó- vagy a szimmetrikus rozettákat, az életfával. Ezeket a gerendákat jókezü faragóemberek, ácsmeszterek „írták meg”, vészték, faragták ki.

Kézi malomkövek • Kézi malomkövek majdnem minden háztartásban fellelhetők voltak, egynapi gabonát őröltek vele az állatoknak. Ezt a munkát rendszerint az asszony végezte. Négy lábra volt rögzítve az az építmény, ahová a malomköveket elhelyezték. Az alsó kő az állókő, a felső a folyókő, mint a nagymalmoknál, és egy ferdén elhelyezett rúddal, amit rögzítettek fent az eresz alatt, könnyedén forgatható volt. Ha jól megfigyeljük, mindegyiknek a folyókövén ott látjuk a napjelképet. Összefügg a gabonatermésel, az élelemmel, a legfontosabbal, a kenyér alapanyagával, amihez napsugár, fényre van szükség, hogy a Jóisten napja érlelje a gabonát. Ezt ábrázolja minden folyókő tetején a többsugaras napjelkép.

Ácsolt ládák, szuszékok • A székely szobabelsők ősi bútordarabjai közé soroljuk a szuszékokat vagy ácsolt ládákat. Sokáig párhuzamosan még ott volt az ácsolt láda, de mellette már megjelent az asztalosbútor, a festettbútor, kifejezetten fenyőfából, és sorra ezek az ácsolt ládák kiszorultak a lakásból, bár eredetileg ruhaneműt, textíliát tartottak bennük. Később sem dobták el, gabonátárolásra használták. Az ácsolt ládák első lapját, két „bütejét”, tetejét hornyolókéssel díszítették. Ősi jelképeink köszönnek vissza ezekről a bútordarabokról is.

Sulykolók • Május elseje a szerelem ünnepe is, a legények ekkor állítottak májuscát, ahogy nálunk mondták, zöldágot annak a leánynak, akinek udvarolnak. A sulykoló és annak jelképi világa szerelmi ajándéktárgy(é). A tulipán a lány, a szív a legény jelképe, de a sulykokon megtaláljuk az életfát, a lélekmadarat vagy éppen az óvó-védő szereppel bíró kígyó ábrázolását is.

Kasosszekér • Háromszéken nagyon elterjedt volt a kasosszekér vagy pergőszekér, majdnem minden jó gazdának volt ilyenje. Ezeket nem terményszállításra, hanem utazásra használták, vendégségbe, vásárba mentek velük. Azért, hogy semmilyen portéka ki ne hullhasson a szekérből, csigolyából fontak neki kast. Jó

kovácsmesterek vasalták, ügyeskező mesteremberek rakták össze a farészét. Lakodalmakkor is nagyon fontos szerepük volt, gyönyörűen feldíszítve, ezekkel vitték a vendégsereget.

Torjai székelykapu • Az 1800-as években épült torjai székelykapu valamikor Fehér úr kapuja volt, az 1970-es években a termelőszövetkezet tulajdonába került.

Koszorúgerendáján nemcsak az építető neve olvasható, hanem azé is, aki faragta, ácsolta: építette Mihálcz Ádám úr, Bartos nevű ácsmester, faragómester készítette. Jellegzetes felsőháromszéki, kötött székelykapu, mindhárom kapuoszlopát szép, ízléses és mértéktartó faragás díszíti. A hat szimmetrikus lyukkal díszített kaputükör jelentését különbözőképpen magyarázzák. Van, aki úgy tartja, hogy tulajdonosa hatökrös gazda volt. Más értelmezés szerint a hat szimmetrikus kör és a kaputükör igényes ácsolása a fogadalmi kettős keresztet mintázza. Felsőháromszéken nagyon elterjedt volt ez az ácsolási mód. Egyik szép példánya éppen a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum kerítéssorába beépített, 1733-as dálnoki kapu, amelynek kaputükre ugyancsak hat szimmetrikus körrel díszített.

Festettbútorok • A Damokos-kúria egyik termében kapott helyet a felsőháromszéki festett bútorok kiállítása. Ez az egykori udvarházszoba őrzi a gyűjtemény legszebb, 17–19. századi bútordarabjait, kiegészülve a Kónya Ádám által készített szemléltető táblákkal, amelyek a háromszéki festett bútordarabok díszítő motívumainak változatait mutatják be. A kiállításon két festett állótálas, pohárszék vagy üveges szekrény is látható, egyik teljes egészében, a másik részben maradt meg.

Az állótálas egyszerre több funkciót is betöltött: a felső részében tányérok, poharakat, csészéket, üvegcancsókat tartottak, míg az alsó részét az edények foglalták el. Alsó része két fiókkal és egy vagy két ajtóval rendelkezett, ez volt a legdíszesebb felülete, amire általában két szembeforduló életfát festettek, és ide került az évszám is.

A gyűjteményben őrzött 1814-es, üveges szekrény fenyőből készült, barokkos vonalvezetésű, flóderezték, ajtókazettája és a szekrény oldalai festett virágmintákkal díszítettek. Márkosfalváról gyűjtötte az 1970-es évek elején dr. Réz György orvos, és ő ajándékozta az akkor induló múzeum gyűjteményének.

Fanyergék • A múzeum gyűjteményében jónéhány fanyereg található, hársfából készültek a 18–19. században, de elkészítési módjuk visszanyúlik sokkal régebbre. Kítőmték, bevonták nemezzel, majd rákerült egy bőr huzat, ami az egész nyeret beborította, kivéve a kápáját, amire rá lehet akasztani a batyut, az értékeket, amik így szem előtt voltak. Van közöttük nagyon szépen díszített példány is. A nyereghez tartozott a kengyel, szíjon vagy kötélén, a legrégebbiek szintén fából készültek, ezek már ritkábbak, mert sorra felváltották a vas kengyeleket. Legtöbb esetben csak a nyereg váza maradt meg, a bőrt egyébre hasznosították, de így is előtűnik a nyereg faszervezetének igényes elkészítési módja.

Szakirodalom

Croitoru, Carmen – Becuț Marinescu, Anda (coord.)

2020 Tendințe ale consumului cultural în pandemie. Ediția I., Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, București. (Elérhetőség https://www.culturadata.ro/wp-content/uploads/2021/04/Tendinte_consum_cultural_pandemie_edI.pdf; letöltés ideje: 2021. 11. 16.)

Csinta Samu

2021 Népművészet mint létszükséglet. Beszélgetés Andrásfalvy Bertalan néprajzkutatóval. *Háromszék* 33. (9369) november 12. 6.

Daczó-Hodor Barna

2020a Virtuális Burrogtatót rendeznének. *Székely Hírmondó* 25. (117) június 23. 7.

2020b A munka nem állt meg. *Székely Hírmondó* 25. (235) december 12. 10.

Iochom István

2020 Ismét látogatható a csernátони múzeum. *Háromszék* 32. (8993) május 21. 3.

2021 Kulturális élet járvány idején. A csernátони Haszmann Pál Múzeumban. *Háromszék* 33. (9170) február 1. 2.

Malina Adrienn

2021 Múzeumlátogatás lehet a gyógymódja a járvány okozta stressznek. In: Gyógyzóna, szeptember 13. (Elérhetőség: <https://gyogyzona.hu/egeszseg-es-betegsegek/aktualis/20210910-jarvany-okozta-stressz-muzeumlátogatás-gyogymod-covid.html>; letöltés ideje: 2021.11.16.)

OCTOGON

2020 Hogyan hat a múzeumok jövőjére a koronavírus járvány. *Octogon architecture & design magazine*. Online változat, május 21. (Elérhetőség: <https://www.octogon.hu/design/hogyan-hat-a-muzeumok-jovojere-a-koronavirus-jarvany>; letöltés ideje: 2021.11.16.)

Pacsika Márton

2021 A koronavírus-járvány miatt kialakult helyzet és hatásai a hazai múzeumokban – 2021. Kutatási jelentés. Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, Szentendre. (Elérhetőség: <https://mokk.skanzen.hu/20210301a-koronavirus-jarvany-miatt-kialakult-helyzet-es-varhato-hatasai-a-hazai-muzeumokban-2021>; letöltés ideje: 2021.11.16.)

Szu Annamária

2020 *Koronavirus-járvány miatt kialakult helyzet és várható hatásai a hazai múzeumokban. Kutatás – grafikonos gyorsjelentés*. Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, Szentendre. (Elérhetőség: <https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20200424/koronavirus-jarvany-miatt-kialakult-helyzet-es-v.pdf>; illetve előzetes változata: <https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20200408/koronavirus-jarvany-miatt-kialakult-helyzet-es-v.pdf>; letöltés ideje: 2021.11.16.)

Tihanyi Anna

2021 A múzeumok jövője. Így zajlott a Hands on! gyermekmúzeumok nemzetközi egyesületének 4 napos konferenciája. *Magyar Múzeumok*. A Pulszky Társaság–Magyar Múzeumi Egyesület online magazinja, november 15. (Elérhetőség: <https://magyarmuzeumok.hu/cikk/a-muzeumok-jovoje-igy-zajlott-a-hands-on-gyermekmuzeumok-nemzetkozi-egyesületenek-4-napos-konferenciaja>; letöltés ideje: 2021.11.16.)

(n. n.)

2021 Beporzók napja a csernátoni múzeumban. *Székely Hírmondó*, 26. évf., 55. szám, március 19. 9.

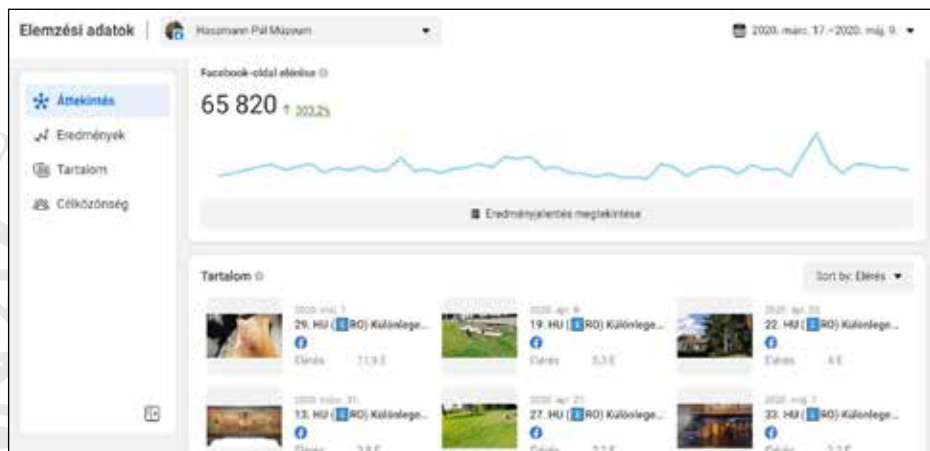
Képek

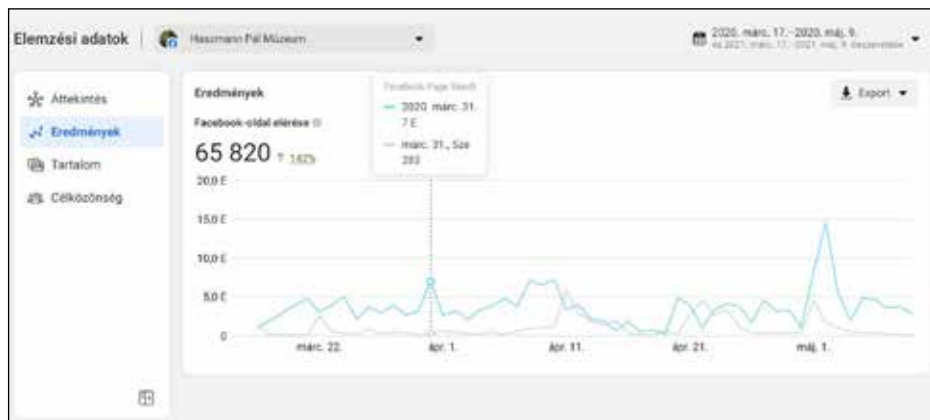
1. A csernátони Haszmann Pál Múzeum 1973-as megnyitása óta gyakorlatilag soha nem volt zárva

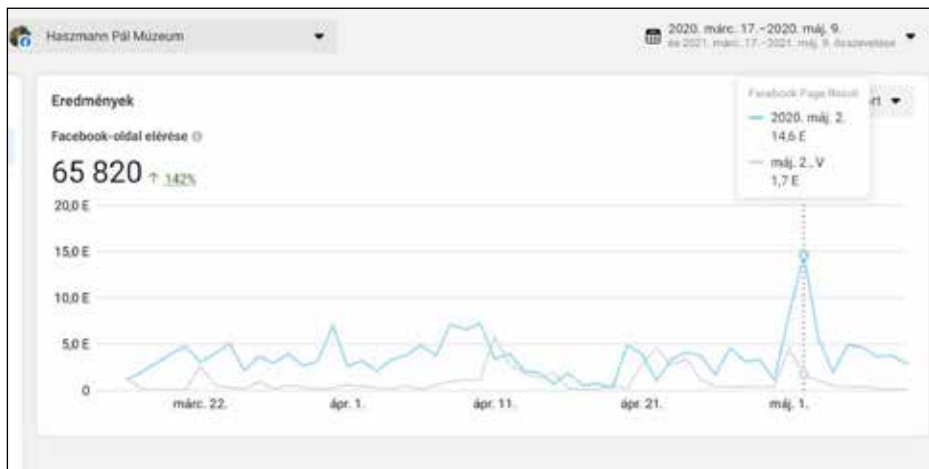
2. A Beporzók Napját 2020-ban a rendkívüli helyzetre való tekintettel szűkebb családi körben rendeztük meg

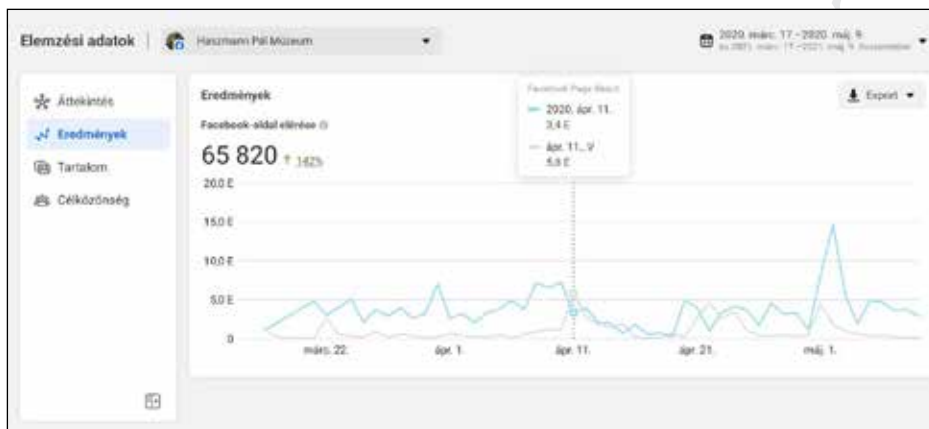
3. 2020. március 17. és május 9. között 65820-ra emelkedett a múzeum Facebook-oldalát felkeresők száma

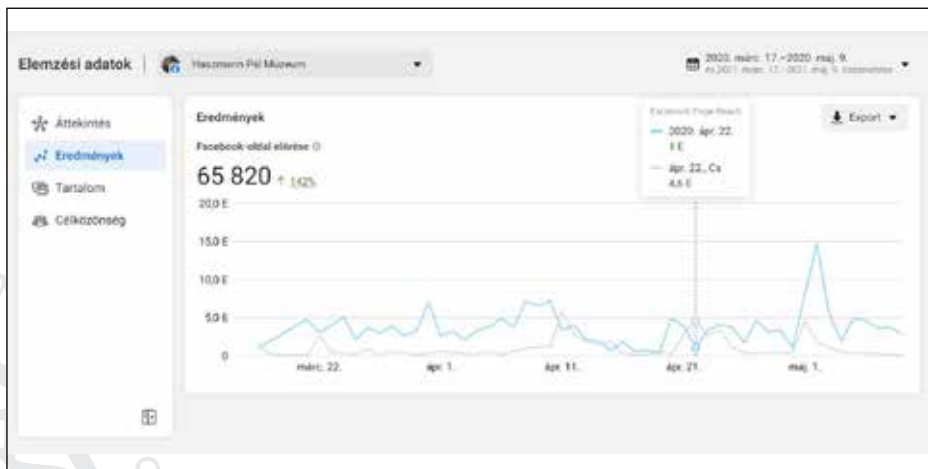
4. A március 31-én közzétett kisfilmben a múzeum gyűjteményében fellelhető „pillangós ládákról” mesél Haszmann Pál Péter

5. Egyike a legnépszerűbb videóknak a május 1-én közzétett, a sulykolókra faragott szerelmi jellepekről szóló bejátszás volt

6. A 2021-es grafikonon egyik kiugró pontja április 10-hez, Haszmann Pál Péter halálához köthető

7. A 2021-es Facebook-aktivitás másik kiugró adata április 22-e, a Föld Napja, amikor több ehhez kapcsolódó bejegyzést tettünk közzé

8. Facebook-elemzés nyomán megállapítható, hogy ennek a felületnek a használói hangsúlyosan a női nem képviselőiből kerülnek ki

9. Az oldal célközönségének származási helye tekintetében a vizsgált időszakban a két listavezető Románia és Magyarország, 72, illetve 22%-kal

10. A nappali angolnyelv- és kézműves tábornak immár többéves hagyománya van

11. A tábori napok alatt többféle kézműves technikát próbálhatnak ki a résztvevők

12. A legtávolabbról érkezett táborozók háromszéki nagyszülőknél nyaraló kolozsvári és budapesti gyerekek voltak

13. A Cimborák Bábszínház a múzeumkertben – 2020

14. A Székelyföldi Búzaösszeöntés ünnepe – 2020

15. 2021-ben a Beporzók Napjára virtuális rajzversenyt hirdettünk Csernáton község iskolásainak, erre hetven rajz érkezett be

16. 2021-ben, nemzetközi felhíváshoz csatlakozva, a Föld napján a múzeumi gyűjtemény zöld színű, esetünkben zöldmázás tárgyaiból válogattunk

17. Múzeumok éjszakája – 2021

18. A 2021-es Múzeumok éjszakája rendezvényünkön késő estébe nyúlóan több érdekes programmal vártuk az érdeklődőket

19. Csernátóni Burrogtató – 2021

20. A Burrogtató egyik leglátványosabb mozzanata a veterán traktorok tiszteletköre a község központjában

21. Az egésznapos rendezvényt kulturális programok színesítik

Vizită virtuală. Practici muzeale pe timp de pandemie

Pandemia a avut un impact pe viața culturală la scară globală, iar distanțarea socială a afectat domeniile culturale și artistice. Ca o urmare a pandemiei, Muzeul Haszmann Pál din Cernat a încheiat un an ieșit din comun în 2020. Analiza de față prezintă schimbările aduse de către coronavirus, experiențele acumulate în această perioadă, totodată și practicile muzeale concrete utilizate. Face referire și la practicile internaționale, respectiv prezintă modul în care o instituție anume, Muzeul Haszmann Pál din Cernat, a abordat această situație, în primul rând în perioada carantinei din 2020, apoi în următorul an și jumătate. Pe lângă prezentarea practicilor muzeale, studiul oferă și date statistice concrete, interpretarea cărora ar putea ajuta munca de muzeu în continuare.

Virtual Visit. Museum Practices during the Pandemic

The coronavirus pandemic had an impact on cultural life on a global scale, social distance also affected the cultural and artistic fields. As a result of the pandemic the Haszmann Pál Museum in Cernat closed an unconventional year in 2020. The analysis revolves around the changes that have taken place since the viral situation, the experience gained in this, and the specific museum practices used in the meantime. It also sheds light on international practices, showing the path taken by a specific institution, the Haszmann Pál Museum in Cernat, primarily during the quarantine period of 2020 and then over the past year and a half. In addition to presenting museum practices, it also describes specific statistics that can be analyzed to help further museum work.